

Lenin, Het militaire programma van de proletarische revolutie (1916)

Deze eerste Nederlandse webversie hoort bij de heruitgave van H. Roland Holst, De strijdmiddelen der sociale revolutie (1918). Zonder Lenin te noemen bestreed zij de onder meer hier door hem verwoorde opvattingen.*

In Nederland, in Scandinavië, in Zwitserland, hoort men stemmen uit het milieu van de revolutionaire sociaal-democraten die strijden tegen de leugen van de sociaal-chauvinisten over "nationale verdediging" in deze imperialistische oorlog, dat men het oude punt van het sociaal-democratische minimumprogramma: "militie" of "volksbewapening" moet vervangen door een nieuw: "ontwapening". De "Jugend-Internationale" ¹ opende de discussie over deze kwestie en plaatste een redactioneel artikel in nr. 3 ten gunste van ontwapening. In de meest recente stellingen van kameraad R. Grimm ² is helaas ook een concessie gedaan aan het ontwapeningsidee. In de bladen "Neues Leben" ³ en "Vorbote" is de discussie geopend. Laten we eens kijken naar de argumenten van de voorstanders van ontwapening.

I

Het basisargument is dat de vraag naar ontwapening de duidelijkste, meest beslissende, meest consistente uitdrukking zou zijn van de strijd tegen alle militarisme en tegen elke oorlog.

Dit basisargument is precies de fundamentele fout van de voorstanders van ontwapening. Socialisten kunnen niet tegen elke oorlog zijn zonder op te houden socialisten te zijn.

Ten eerste zijn socialisten nooit tegenstanders geweest van revolutionaire oorlogen en kunnen ze dat ook niet zijn. De bourgeoisie van de "grote" imperialistische mogendheden is tot op het bot reactionair geworden en we erkennen de oorlog die deze bourgeoisie nu voert als een reactionaire, misdadige, slavenhoudersoorlog. Maar hoe zit het met een oorlog tegen deze bourgeoisie? Bijvoorbeeld een oorlog van de volkeren voor hun bevrijding, die door deze bourgeoisie onderdrukt, ervan afhankelijk gemaakt of gekoloniseerd zijn? In de "leidende beginselen" van de groep "Internationale" lezen we in paragraaf 5: "In het tijdperk van dit ontketende imperialisme kunnen er geen nationale oorlogen meer zijn." Dit is duidelijk onjuist.

De geschiedenis van de 20ste eeuw, deze eeuw van het "ontketend imperialisme", staat bol van koloniale oorlogen. Maar wat wij Europeanen, imperialistische onderdrukkers van de meerderheid van de volkeren van de wereld, "koloniale oorlogen" noemen vanuit ons eigenaardige lage Europese chauvinisme, zijn vaak nationale oorlogen of nationale opstanden van de kant van deze onderdrukte volkeren. Een van de meest fundamentele kenmerken van het imperialisme is juist dat het de ontwikkeling van het kapitalisme in de meest achtergebleven landen versnelt en daardoor de strijd tegen nationale onderdrukking

* Bron: Lenin, *Das Militärprogramm der proletarischen revolution* (1916). Voor het eerst gepubliceerd in september en oktober 1917 in het tijdschrift "Jugend-Internationale", nrs. 9 en 10. Ondertekend: N. Lenin. Volgens de Duitse tekst van het tijdschrift weergegeven in de *Lenin Werke*, DDR. De eindnoten van de stalinistische redactie zijn hier ongewijzigd overgenomen. De lezer is dus gewaarschuwd. Voetnoten zijn van de vertaler naar het Nederlands.

verspreidt en intensiveert. Dit is een feit. En hieruit volgt onvermijdelijk dat imperialisme vaker nationale oorlogen moet veroorzaken. Junius*, die in zijn brochure de bovengenoemde principes verdedigt, zegt dat in het imperialistische tijdperk elke nationale oorlog tegen een van de imperialistische grootmachten leidt tot de interventie van een andere grootmacht, ook imperialistisch, die concurreert met de eerste, en dus wordt elke nationale oorlog omgezet in een imperialistische oorlog. Maar ook dit argument is onjuist. Het *kan* zo zijn, maar het is niet altijd zo. Verschillende koloniale oorlogen in de jaren 1900 tot 1914 verliepen niet zo. En het zou gewoonweg belachelijk zijn als we zouden verklaren dat er na de huidige oorlog, bijvoorbeeld wanneer deze eindigt met de extreme uitputting van de oorlogvoerende landen, "geen" nationale, progressieve, revolutionaire oorlog "kan" komen, bijvoorbeeld van de kant van China in alliantie met India, Perzië, Siam, enz. tegen de grootmachten.

De ontkenning van elke mogelijkheid van nationale oorlogen onder het imperialisme is theoretisch onjuist, historisch overduidelijk onjuist, praktisch lijkt het op Europees chauvinisme: wij die behoren tot de naties die honderden miljoenen mensen onderdrukken in Europa, Afrika, Azië, enzovoort, wij moeten de onderdrukte volkeren verklaren dat hun oorlog tegen "onze" naties "onmogelijk" is!

Ten tweede. Burgeroorlogen zijn ook oorlogen. Wie de klassenstrijd erkent, kan niet anders dan burgeroorlogen erkennen, die in elke klassenmaatschappij een natuurlijke, en onder bepaalde omstandigheden onvermijdelijke, voortzetting, ontwikkeling en intensivering van de klassenstrijd zijn. Alle grote revoluties bevestigen dit. Burgeroorlogen ontkennen of vergeten zou betekenen dat we vervallen in extreem opportunistenisme en van de socialistische revolutie afzien.

Ten derde sluit het socialisme, zegevierend in één land, geenszins alle oorlogen in het algemeen uit. Integendeel, het vooronderstelt ze. De ontwikkeling van het kapitalisme verloopt zeer ongelijk in de verschillende landen. Dat kan ook niet anders met de warenproductie. Vandaar de onvermijdelijke conclusie: het socialisme kan niet in alle landen tegelijk zegevieren. Het zal eerst triomferen in één of een paar landen, andere zullen een tijd lang burgerlijk of voorburgerlijk blijven. Dit moet niet alleen tot wrijving leiden, maar ook tot een rechtstreeks streven van de bourgeoisie van andere landen om het zegevierende proletariaat van de socialistische staat te verpletteren. In zulke gevallen zou een oorlog van onze kant legitiem en rechtvaardig zijn, het zou een oorlog voor het socialisme zijn, voor de bevrijding van andere volkeren van de bourgeoisie. Engels had volkomen gelijk toen hij in zijn brief aan Kautsky van september 1883 ⁴ uitdrukkelijk de *mogelijkheid* erkende van "defensieve oorlogen" van het socialisme, *dat al overwonnen heeft*. Hij bedoelde in feite de verdediging van het zegevierende proletariaat tegen de bourgeoisie van andere landen.[†]

Pas nadat we de bourgeoisie in de hele wereld, en niet alleen in één land, hebben verpletterd, volledig verslagen en onteigend, zullen oorlogen onmogelijk worden. En het is

* Junius — pseudoniem van Rosa Luxemburg. De "Internationale" was haar organisatie. Haar internationalisme en dat van haar volgelingen werd door het regerende bolsjewisme bestreden als "Luxemburgisme" en waar mogelijk uit de geschiedenis weggepoetst.

† Engels aan Kautsky, 12-9-1882: "Alleen dit is zeker: het zegevierende proletariaat kan aan geen enkel ander volk het een of andere geluk opdwingen, zonder daarmee zijn eigen overwinning te ondergraven. Waarmee natuurlijk defensieve oorlogen van verschillende aard helemaal niet zijn uitgesloten." Engels weerspreekt in dit fragment de hierboven door Lenin gepropageerde militaire export van de revolutie: "het zou een oorlog voor het socialisme zijn, voor de bevrijding van andere volkeren van de bourgeoisie".

helemaal niet wetenschappelijk correct — en al helemaal niet revolutionair — als we juist het belangrijkste, het verslaan van het verzet van de bourgeoisie, het moeilijkste, wat de meeste strijd vereist in de *overgang* naar het socialisme, vermijden of verdoezelen. De "sociale" geestelijken en de opportunisten dromen graag van de toekomst van het vreedzame socialisme, maar ze verschillen juist van de revolutionaire sociaal-democraten doordat ze niet willen denken of zich bezighouden met bittere klassenstrijd en *klassenoorlogen* om deze mooie toekomst werkelijkheid te laten worden.

We mogen ons niet laten misleiden door woorden. De term "nationale defensie" bijvoorbeeld is voor sommigen weerzinwekkend, omdat de openlijke opportunisten en de Kautskyisten daarmee de leugen van de bourgeoisie in de huidige roofoorlog verdoezelen en verhullen. Dat is een feit. Maar dat betekent niet dat we moeten ophouden na te denken over de betekenis van politieke leuzen. Het erkennen van "nationale verdediging" in een bepaalde oorlog is het beschouwen van deze oorlog als een "rechtvaardige" oorlog, die de belangen van het proletariaat dient, niets meer en niets minder. Want een invasie is in geen enkele oorlog uitgesloten. Het zou gewoonweg dom zijn om "nationale verdediging" niet te willen erkennen van de kant van onderdrukte volkeren in hun oorlog tegen de grote imperialistische mogendheden of van de kant van het zegevierende proletariaat in zijn oorlog tegen een of andere Galliffet* van een burgerlijk land.

De huidige imperialistische oorlog is de voortzetting van de imperialistische politiek van twee groepen grootmachten, en deze politiek is voortgebracht en gevoed door de totaliteit van de omstandigheden van het imperialistische tijdperk. Maar hetzelfde tijdperk moet noodzakelijkerwijs het beleid van strijd tegen nationale onderdrukking en de strijd van het proletariaat tegen de bourgeoisie voortbrengen, en daarom de mogelijkheid en onvermijdelijkheid, ten eerste van revolutionaire nationale opstanden en oorlogen, ten tweede van oorlogen en opstanden van het proletariaat tegen de bourgeoisie, ten derde van de vereniging van de twee soorten revolutionaire oorlogen, enzovoort.

II

Hier volgt nog een algemene overweging. Een onderdrukte klasse die er niet naar streeft om wapenkennis te verwerven, om in wapens geoefend te worden, om wapens te bezitten, zo'n onderdrukte klasse is het alleen maar waard om onderdrukt, mishandeld en als slaaf behandeld te worden. Zonder ons te verlagen tot burgerlijke pacifisten en opportunisten, moeten we niet vergeten dat we in een klassenmaatschappij leven en dat er geen verlossing mogelijk of denkbaar is zonder klassenstrijd. In elke klassenmaatschappij, of die nu gebaseerd is op slavernij, lijfeigenschap of, zoals nu, op loonslavernij, is de *onderdrukkende* klasse *gewapend*. Niet alleen het staande leger van tegenwoordig, maar ook de *militie* van tegenwoordig, de Zwitserse militie niet uitgezonderd, is de bewapening van de bourgeoisie *tegen* het proletariaat. Ik denk niet dat ik deze elementaire waarheid hoeft te bewijzen; het volstaat te verwijzen naar de militaire inzet tijdens stakingen in *alle* kapitalistische landen.

De bewapening van de bourgeoisie tegen het proletariaat is een van de grootste, meest kardinale, belangrijkste feiten van de hedendaagse kapitalistische maatschappij. En tegenover dit feit wordt van revolutionaire sociaal-democraten verwacht dat ze de "eis" van "ontwapening" stellen! Dit zou een volledig opgeven zijn van het standpunt van de klassenstrijd en van elke gedachte aan de revolutie. Wij zeggen: het bewapenen van het

* Galliffet — Franse generaal, berucht vanwege de wrede afrekening met de deelnemers aan de Parijse Commune in 1871. Zie verder [Wikipedia](#).

proletariaat met het doel de bourgeoisie te verslaan, te onteigenen *en te ontwapenen* — dat is de enige mogelijke tactiek van de revolutionaire klasse, een tactiek die voorbereid, gefundeerd en onderwezen is door de *hele objectieve ontwikkeling* van het kapitalistische militarisme. Pas nadat het proletariaat de bourgeoisie ontwapend heeft, kan het, zonder zijn wereldhistorische taak te verraden, de wapens bij het oud ijzer gooien, wat het *dan* zeker zal doen — *maar niet eerder*.

En als de oorlog van vandaag alleen maar afschuw, alleen maar angst, alleen maar afschuw van het gebruik van wapens, dood, bloed, enzovoort teweegbrengt bij reactionaire sociale geestelijken, bij jankende kleinburgers, dan zeggen wij daartegen: De kapitalistische maatschappij was en is *altijd een terreur zonder einde*. En als deze maatschappij in het vervolg op deze meest reactionaire van alle oorlogen nu *met terreur wordt beëindigd*, hebben we geen reden om te wanhopen. De prediking, de "eis" — of liever de droom — van "ontwapening" op dit moment, terwijl de enige legitieme en revolutionaire oorlog, de burgeroorlog tegen de imperialistische bourgeoisie, door deze bourgeoisie zelf wordt voorbereid, is objectief gezien niets anders dan een uitvloeisel van wanhoop.

Voor degenen die denken dat dit een "grijze theorie" is, "alleen maar theorie", herinneren we aan twee feiten uit de wereldgeschiedenis: de rol van de trusts en de fabrieksarbeid van vrouwen aan de ene kant, en de Commune van 1871 en de Decemberdagen van 1905 in Rusland aan de andere kant.

Het is de zaak van de bourgeoisie om de trusts te bevorderen, kinderen en vrouwen de fabrieken in te jagen, ze daar te martelen, ze te corrumperen en ze bloot te stellen aan onuitsprekelijke ellende. We "steunen" deze ontwikkeling niet, we "eisen" zoiets niet, we voeren strijd ertegen. Maar hoe strijden we? We verklaren dat de trusts en het fabriekswerk van vrouwen *vooruitstrevend* zijn. We willen niet terug naar het handwerk, naar het pre-monopolistisch kapitalisme, naar huishoudelijk werk voor vrouwen. Voorwaarts voorbij de trusts, enzovoort, en via hen naar het socialisme.

Hetzelfde geldt *mutatis mutandis** voor de huidige militarisering van het volk. Vandaag militariseert de imperialistische — en andere — bourgeoisie niet alleen het hele volk, maar ook de jeugd. Morgen zal ze voor mijn part de vrouwen militariseren. Wij antwoorden: des te beter! Alleen sneller vooruit — hoe eerder, hoe dichterbij de gewapende opstand tegen het kapitalisme. Hoe kunnen de sociaaldemocraten geïntimideerd of ontmoedigd worden door de militarisering van de jeugd, enz. als ze het voorbeeld van de Commune niet vergeten. Het is toch geen "theorie", geen droom, maar een feit. En het zou echt om te wanhopen zijn als sociaal-democraten, ondanks alle economische en politieke feiten, eraan zouden beginnen te twijfelen dat het imperialistische tijdperk en de imperialistische oorlogen van nature, onvermijdelijk tot een herhaling van deze feiten moeten leiden.

Het was een burgerlijke waarnemer van de Commune die in mei 1871 in een Engelse krant schreef: "Als de Franse natie alleen uit vrouwen zou bestaan, wat een verschrikkelijke natie zou het dan zijn." Vrouwen en jongeren vanaf het 13e jaar vochten zij aan zij met de mannen tijdens de Commune, en het zal niet anders zijn in de komende strijd om de bourgeoisie te verslaan. Proletarische vrouwen zullen niet passief toekijken hoe de goed bewapende bourgeoisie de slecht bewapende of zelfs ongewapende proletariërs neerschiet, ze zullen opnieuw, net als in 1871, de wapens opnemen, en uit de "bange" of ontmoedigde natie van vandaag — correcter, uit de arbeidersbeweging van vandaag, die meer door de

* Met de nodige wijzigingen.

opportunisten dan door de regeringen gedesorganiseerd is — zal zeer zeker, vroeg of laat, maar zeer zeker, een internationale bond van "verschrikkelijke naties" van het revolutionaire proletariaat ontstaan.

Militarisering doordringt nu het hele openbare leven. Militarisering wordt alles. Imperialisme is een bittere strijd van de grootmachten om de wereld te verdelen en opnieuw te verdelen - het *moet* daarom leiden tot verdere militarisering in alle landen, zelfs in de kleine, zelfs in de neutrale. Wat moeten proletarische vrouwen hiertegen doen? Alleen maar elke oorlog en alles wat militair is vervloeken, alleen maar ontwapening eisen? Nooit zullen de vrouwen van een onderdrukte klasse, die revolutionair is, genoeg nemen met zo'n schandelijke rol. Ze zullen eerder tegen hun zonen zeggen:

"Je zult spoedig volwassen zijn, ze zullen je het geweer geven. Neem het en leer goed alles wat militair is — dit is noodzakelijk voor de proletariërs, niet om op je broeders te schieten, zoals nu gebeurt in deze roversoorlogen en zoals de verraders van het socialisme je adviseren, maar om te vechten tegen de bourgeoisie van je eigen land, om een einde te maken aan de uitbuiting en de ellende en oorlogen, niet door vrome wensen, maar door de bourgeoisie te verslaan en te ontwapenen."

Als jullie niet zulke propaganda willen maken, en zulke propaganda in verband met de huidige oorlog, stop dan alsjeblieft met grote woorden over internationale revolutionaire sociaal-democratie, over sociale revolutie, over de oorlog tegen oorlog.

III

De voorstanders van ontwapening zijn tegen de bewapening van het volk, onder andere mede omdat deze laatstgenoemde eis gemakkelijker zou leiden tot toegevingen aan het opportunisme. We hebben het belangrijkste onderzocht: de relatie van ontwapening tot de klassenstrijd en de sociale revolutie. Laten we nu de kwestie van de relatie tot het opportunisme onderzoeken. Een van de belangrijkste redenen voor de onaanvaardbaarheid van de eis tot ontwapening is juist dat deze eis, en de illusies die hij onvermijdelijk oproept, onze strijd tegen het opportunisme verzwakt en ontkracht.

Ongetwijfeld staat deze strijd op de agenda van de Internationale. De strijd tegen het imperialisme, als deze strijd niet onlosmakelijk verbonden is met de strijd tegen het opportunisme, is een holle frase of bedrog. Een van de belangrijkste fouten van Zimmerwald en Kienthal ⁵ en een van de belangrijkste oorzaken van het mogelijke fiasco van deze zaadjes van de Derde Internationale is juist dat de kwestie van de strijd tegen het opportunisme niet openlijk werd gesteld, laat staan beslissend in de zin van de onvermijdelijke breuk met de opportunisten. Opportunisme heeft — voor een bepaalde tijd — gezegevierd in de Europese arbeidersbeweging. In alle grotere landen ontstonden daarvan twee grote schakeringen: ten eerste het openlijke, cynische en daarom minder gevaarlijke sociale imperialisme van de Plechanovs, Scheidemanns, Legiens, etc., Albert Thomas en Sembat, Vandervelde, Hyndman, Henderson, etc.; ten tweede het heimelijke Kautskyaanse: Kautsky-Haase en de "Sozialdemokratische Arbeitsgemeinschaft" ⁶ in Duitsland, Longuet, Pressemane, Mayéras, etc. in Frankrijk, Ramsay MacDonald en andere leiders van de "Onafhankelijke Arbeiders Partij" ⁷ in Engeland, Martov, Cheidze, etc. in Rusland, Treves en andere zogenaamde linkse reformisten in Italië.

Het openlijk opportunisme werkt openlijk en rechtstreeks tegen de revolutie en tegen de beginnende revolutionaire bewegingen en uitbarstingen, in directe alliantie met de

regeringen, ook al kunnen de vormen van deze alliantie variëren: van deelname aan de regering tot deelname aan de comités van de oorlogsindustrie (in Rusland).⁸ De verborgen opportunisten, de Kautskyisten, zijn veel schadelijker en gevaarlijker voor de arbeidersbeweging, omdat ze hun verdediging van de alliantie en "eenheid" met de eerstgenoemden verhullen en aannemelijk maken door mooi klinkende "marxistische" woorden en "vredes"-leuzen. De strijd tegen beide vormen van heersend opportunisme kan alleen gevoerd worden op alle terreinen van de proletarische politiek: parlementaire activiteiten, vakbonden, stakingen, defensiekwesties, enz. Maar het *belangrijkste kenmerk* dat beide vormen van het heersend opportunisme kenmerkt, is dat *de concrete vragen van de revolutie* en de algemene vraag naar *het verband tussen de huidige oorlog en de revolutie* worden verzwegen, bedekt of "beantwoord" in de politieke zin. En dit — nadat er onofficieel ontelbare keren op het verband van *deze* op handen zijnde oorlog met de proletarische revolutie was gewezen, en officieel heel ondubbelzinnig in het Manifest van Bazel⁹ ! En de grootste fout van de eis tot ontwapening is ook dat alle concrete vragen van de revolutie daarmee omzeild worden. Of zijn de voorstanders van ontwapening voorstander van een heel nieuw soort ontwapende revolutie?

Verder. We zijn absoluut niet tegen de strijd voor hervormingen. We willen de onaangename mogelijkheid niet negeren dat de mensheid in het ergste geval nog een tweede imperialistische oorlog zal meemaken, als de revolutie nog niet uit *deze* oorlog geboren wordt, ondanks de veelvuldige uitbarstingen van massale onlusten en massale verontwaardiging en ondanks onze inspanningen. Wij zijn voorstanders van een hervormingsprogramma dat ook tegen de opportunisten gericht moet zijn. De opportunisten zouden alleen maar blij zijn als we de strijd voor hervormingen aan hen zouden overlaten, maar onszelf zouden terugtrekken in een wolkenland van "ontwapening" van de slechte realiteit. Ontwapening is namelijk een uitvlucht voor de slechte realiteit, geen strijd ertegen.

In een dergelijk programma zouden we zeggen: "De slogan en de erkenning van de vaderlandsverdediging in de imperialistische oorlog van 1914-1916 is slechts de corrumpering van de arbeidersbeweging door een burgerlijke leugen." Zo'n concreet antwoord op een concrete vraag zou theoretisch correcter zijn, veel nuttiger voor het proletariaat en veel onverdraaglijker voor de opportunisten dan de eis tot ontwapening en de afwijzing van "elke" nationale verdediging! En we zouden eraan kunnen toevoegen: "De bourgeoisie van alle grote imperialistische mogendheden, Engeland, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Rusland, Italië, Japan, de Verenigde Staten, is zo reactionair geworden en doordrenkt van het streven naar wereldheerschappij dat *elke* oorlog van de kant van de *bourgeoisie van deze landen* alleen maar reactionair kan zijn. Het proletariaat zou zich niet alleen tegen zo'n oorlog moeten verzetten, maar ook de nederlaag van 'zijn' regering in zulke oorlogen moeten wensen en deze moeten gebruiken voor een revolutionaire opstand als zo'n opstand de oorlog niet kan verhinderen."

Wat de militia betreft, zouden we zeggen: we zijn niet voor een burgerlijke militia, maar alleen voor een proletarische militia. Daarom geen man en geen cent, niet alleen voor het permanente leger, maar ook voor de burgerlijke militia, zelfs in landen als de Verenigde Staten, Zwitserland, Noorwegen, enzovoort, te meer daar we zelfs in de meest vrije republikeinse staten (bijv. Zwitserland) de toenemende verpruising van de militia zien, vooral sinds 1907 en 1911, en de prostitutie ervan tot militair optreden tegen de stakingen. We kunnen eisen: Verkiezing van officieren door de soldaten, afschaffing van alle militaire rechtspraak, gelijkheid van buitenlandse arbeiders met de inheemse (vooral belangrijk voor

imperialistische landen die schaamteloos buitenlandse arbeiders in toenemende aantallen uitbuiten, zoals Zwitserland, en hen rechteloos maken), verder het recht van elke, laten we zeggen, honderd inwoners van de staat om vrije verenigingen te vormen voor het leren van het oorlogsvak, vrije verkiezing van instructeurs, vergoeding van dezelfde op kosten van de staat, enz. Alleen op deze manier zou het proletariaat alles wat militair is echt voor zichzelf kunnen leren en niet voor zijn slavenmeesters, wat absoluut in zijn belang is. En elk succes, of het nu slechts een gedeeltelijk succes van de revolutionaire beweging is — bijvoorbeeld de verovering van een stad, een industriële plaats, een deel van het leger — zal er natuurlijk toe leiden, zoals ook de Russische revolutie heeft bewezen, dat het zegevierende proletariaat gedwongen wordt juist dit programma te realiseren.

Uiteindelijk kan men het opportunisme nooit verslaan met programma's alleen, maar alleen door actie. De grootste en meest fatale fout van de ineengestorte Tweede Internationale was het scheiden van woorden en daden, het gewetenloos bevorderen van hypocrisie en revolutionaire frasen (zie de huidige relatie van Kautsky en Cie. tot het Manifest van Bazel). Ontwapening als een sociaal idee, d.w.z. een idee dat voortkomt uit een sociale omgeving en dat een effect kan hebben op een sociale omgeving en niet slechts een persoonlijke gril blijft, is duidelijk voortgekomen uit de kleinzielige en uitzonderlijk "stille" omstandigheden van enkele kleine staten die verder verwijderd van de bloedige wereldweg van de oorlog liggen en hopen te blijven liggen. Neem de argumentatie van de Noorse voorstanders van ontwapening: We zijn klein, ons leger is klein, we kunnen niets doen tegen grootmachten (en dus ook niets tegen een gewelddadige opname in een imperialistische alliantie met een groep grootmachten ...) we willen rustig in onze hoek blijven en hoekpolitiek bedrijven, we eisen ontwapening, bindende arbitragehoven, "permanente" (zoals voor België?) neutraliteit enz.

Het verlangen van kleine staten om aan de zijlijn te staan, het kleinburgerlijke streven om weg te blijven van de grote wereldstrijd, om hun mogelijke monopoliepositie te gebruiken voor bekrompen passiviteit — dit is het objectieve sociale klimaat dat kan zorgen voor een zeker succes en verspreiding in sommige kleine staten van het idee van ontwapening. Natuurlijk zijn dergelijke aspiraties illusionair en reactionair; het imperialisme zal de kleine staten hoe dan ook betrekken in de werveling van de wereldeconomie en wereldpolitiek.

Zwitserland bijvoorbeeld krijgt objectief gezien twee lijnen van arbeidersbeweging voorgeschreven door zijn imperialistische omgeving: De opportunisten, die heulen met de bourgeoisie, streven ernaar om van Zwitserland een republikeins-democratische club te maken om winst te maken uit de toeristen van de imperialistische bourgeoisie, en om de "stille" monopoliepositie netjes en rustig te behouden. Wij echte sociaal-democraten van Zwitserland streven ernaar om de relatieve vrijheid en de "internationale" situatie van Zwitserland uit te buiten om de hechte alliantie van revolutionaire elementen in de arbeiderspartijen van Europa aan de overwinning te helpen. Godzijdank spreekt Zwitserland geen "onafhankelijke" taal, maar drie werelddalen, namelijk de talen die gesproken worden in naburige oorlogvoerende staten. Als 20.000 leden van de Zwitserse partij twee Rappen per week aan "extra oorlogsbelasting" betalen — men zou, laten we zeggen, 20.000 Franken per jaar krijgen — dan is dat meer dan de helft van de "extra oorlogsbelasting". Meer dan genoeg om periodiek, in drie talen, voor de arbeiders en de soldaten in de oorlogvoerende landen te publiceren en, ondanks het verbod van de generale staf, alles te verspreiden wat de waarheid bevat: over de beginnende opstand van de arbeiders, hun verbroedering in de

loopgraven, hun vooruitzichten op revolutionair gebruik van de wapens tegen de imperialistische bourgeoisie van hun "eigen" landen, enzovoort.

Dit is niet nieuw. Het wordt al gedaan door de beste kranten, "La Sentinelle", "Volksrecht", "Berner Tagwacht",¹⁰ maar helaas niet in voldoende mate. Alleen door zulke activiteiten kan de mooie resolutie van het partijcongres van Aarau¹¹ tot iets meer dan een mooie resolutie gemaakt worden. En het is genoeg om de vraag te stellen: Komt de eis van "ontwapening" overeen met *deze* richting van sociaal-democratisch werk?

Duidelijk niet. Objectief gezien komt ontwapening overeen met de opportunistische, beperkte nationale, beperkte kleine-staten-lijn van de arbeidersbeweging. Objectief gezien is ontwapening het meest nationale, het specifiek nationale programma van de kleine staten, geen internationaal programma van de internationale revolutionaire sociaal-democratie.

Bron: Lenin, *Das Militärprogramm der proletarischen revolution* (1916). Voor het eerst gepubliceerd in september en oktober 1917 in het tijdschrift "Jugend-Internationale", nrs. 9 en 10. Vertaling en verklarende voetnoten F.C.

Eindnoten van de (stalinistische) redactie van de *Lenin Werke*

¹ Het militaire programma van de proletarische revolutie werd in september 1916 in het Duits geschreven voor de pers van de Scandinavische linkse sociaal-democraten, die zich tijdens de Eerste Wereldoorlog verzetten tegen het punt van het sociaal-democratische programma van "volksbewapening" en die de valse leuze van "ontwapening" naar voren brachten.

In december 1916 werd het artikel gepubliceerd in "Sbornik Social-Demokrata", No.2 in een herziene versie, getiteld "Over de leuze van ontwapening". (Zie Lenin, Werke, Bd.23, S. 91-161.)

In april 1917, kort voor zijn vertrek naar Rusland, stuurde Lenin het eerstgenoemde, in het Duits geschreven artikel naar de redactie van de "Jugend-Internationale". Het artikel werd in 1917 gepubliceerd in de nummers 9 en 10 van dit tijdschrift.

"Jugend-Internationale" — orgaan van de internationale federatie van socialistische jongerenorganisaties die zich hadden aangesloten bij Linkerzijde van Zimmerwald. Het tijdschrift verscheen van september 1915 tot mei 1918 in Zürich. Voor een beoordeling van de "Jugend-Internationale", zie de noot "Jugend-Internationale". (Zie Lenin, Werke, Bd. 23, S. 163-167.)

² Dit verwijst naar de stellingen over het militaire vraagstuk die R. Grimm, een van de leiders van de Zwitserse Sociaal-Democratische Partij, in de zomer van 1916 opstelde in verband met de voorbereidingen voor het buitengewone congres van de Zwitserse Sociaal-Democratische Partij. Het partijcongres was oorspronkelijk gepland voor februari 1917 en moest beslissen over het standpunt van de Zwitserse socialistische over de oorlog.

³ "Neues Leben" — Orgaan van de Zwitserse Sociaal-Democratische Partij; gepubliceerd in Bern van januari 1915 tot december 1917. Het tijdschrift vertegenwoordigde de standpunten van de rechtse Zimmerwalders; begin 1917 nam het een sociaal-chauvinistisch standpunt in.

⁴ Zie MEW Bd.35, S.358.

⁵ Dit verwijst naar de Internationale Socialistische Conferenties van de Internationalisten in Zimmerwald en Kienthal (Zwitserland).

De eerste Internationale Socialistische Conferentie vond plaats in Zimmerwald van 5-8 september 1915. Tijdens de conferentie kwam het tot een botsing tussen de revolutionaire internationalisten met Lenin aan het hoofd en de Kautskistische meerderheid. Lenin vormde uit de linkse internationalisten de Zimmerwalder Linkerzijde, waarin alleen de partij van de bolsjewieken het enige juiste internationalistische standpunt tegen de oorlog, consequent tot het einde innam.

De conferentie nam een manifest aan waarin de wereldoorlog werd gekarakteriseerd als een imperialistische oorlog; ze veroordeelde de houding van de socialistische overheden die voor de oorlogskredieten hadden gestemd en hadden deelgenomen aan burgerlijke regeringen; ze riep de arbeiders van Europa op om tegen de oorlog te strijden, voor vrede zonder annexaties en herstelbetalingen.

De conferentie nam ook een verklaring van medeleven met de slachtoffers van de oorlog aan en koos de Internationale Socialistische Commissie.

Over de betekenis van de Zimmerwald-conferentie, zie Lenins artikelen "Een eerste stap" en "De revolutionaire marxisten op de Internationale Socialistische Conferentie, 5-8 september 1915" (Zie *Lenin Werke*, Bd. 21, S. 389-395 en 396-400).

De Tweede Internationale Socialistische Conferentie kwam bijeen in Kienthal van 24-30 april 1916. Op deze conferentie was de linkervleugel meer verenigd en sterker dan op de conferentie van Zimmerwald. Lenin kreeg een resolutie aangenomen waarin kritiek werd geuit op het sociaal-pacifisme en de opportunistische activiteiten van het Internationaal Socialistisch Bureau. Het manifest en de resoluties die in Kienthal werden aangenomen betekenden een stap voorwaarts in de ontwikkeling van de internationale beweging tegen de oorlog.

De conferenties in Zimmerwald en Kienthal droegen bij aan de vorming en eenwording van de internationalistische elementen, maar stelden niet openlijk de kwestie van de strijd tegen het opportunisme aan de orde, namen geen consequent internationalistisch standpunt in en namen de belangrijkste leidende beginselen van het beleid van de bolsjewieken - transformatie van de imperialistische oorlog in een burgeroorlog, nederlaag van de eigen imperialistische regeringen in de oorlog, organisatie van de III. Internationale - werden niet geaccepteerd.

⁶ "Sozialdemokratische Arbeitsgemeinschaft" - organisatie van Duitse centristen, in maart 1916 gevormd door Rijksdagafgevaardigden die zich hadden afgesplitst van de Sociaal-Democratische Rijksdagfractie. Deze groep werd de kern van de centristische "Unabhängige Sozialdemokratischen Partei Deutschlands", opgericht in 1917, die de openlijk sociaal-chauvinisten in het gelijk stelde en pleitte voor het behoud van de eenheid met hen.

⁷ "Independent Labour Party" (ILP), opgericht in 1893. De partij werd geleid door James Keir Hardie, R. MacDonald en anderen. Ze was in werkelijkheid "alleen onafhankelijk van het socialisme, maar zeer afhankelijk van het liberalisme" (Zie *Lenin Werke* Bd.8, S.352). Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam de Onafhankelijke Arbeiderspartij eerst met een manifest tegen de oorlog (13 augustus 1914), maar later, op de Londense conferentie van socialistische overheden van de Ententelanden in februari 1915, stemden de Onafhankelijken in met de sociaal-chauvinistische resolutie die op die

conferentie werd aangenomen. Sindsdien stonden de leiders van de Onafhankelijken, zich vermomd met pacifistische frasen, op de standpunten van het sociaal-chauvinisme. Na de oprichting van de Communistische Internationale in 1919 besloten de leiders van de Onafhankelijke Arbeiderspartij, onder druk van de linkse massa van partijleden, zich terug te trekken uit de II-de Internationale. In 1921 sloten de Onafhankelijken zich aan bij de zogenaamde Twee en een Halve Internationale en in 1923 sloten ze zich weer aan bij de II Internationale.

⁸ De comités voor oorlogsindustrie werden in 1915 in Rusland opgericht door de imperialistische grote bourgeoisie. De bourgeoisie, die de arbeiders wilde beïnvloeden en de verdediging van het vaderland voor hen aanvaardbaar wilde maken, kwam op het idee om in deze comités "arbeidersgroepen" te vormen. Het was in het belang van de bourgeoisie om voor deze groepen die vertegenwoordigers van de arbeiders te rekruteren die onder de arbeidersklasse zouden ageren voor de verhoging van de arbeidsproductiviteit in de wapenfabrieken. De mensjewieken namen actief deel aan deze pseudo-patriottische onderneming van de bourgeoisie. De bolsjewieken riepen een boycot uit tegen de comités van de oorlogsindustrie en voerden die met succes uit met de steun van de meerderheid van de arbeiders.

⁹ Manifest van Bazel — het Manifest over de Oorlog dat unaniem werd aangenomen op het Buitengewone Congres van de IIe Internationale dat op 24-25 november 1912 in Bazel, Zwitserland, werd gehouden. Het manifest verwees naar de roofzuchtige doelen van de dreigende imperialistische oorlog en riep de arbeiders van alle landen op tot een krachtige strijd tegen de oorlog. In het geval van het uitbreken van een imperialistische oorlog raadde het Manifest socialisten aan om de economische en politieke crisis die door de oorlog zou worden veroorzaakt aan te grijpen om te strijden voor een socialistische revolutie.

De leiders van de Tweede Internationale, Kautsky, Vandervelde en anderen, hadden op het congres voor het manifest gestemd. Maar toen in 1914 de imperialistische wereldoorlog uitbrak, lieten ze het Manifest van Bazel vergeten en kozen ze de kant van hun imperialistische regeringen.

¹⁰ "La Sentinelle" (De Schildwacht) — Orgaan van de sociaaldemocratische organisatie van het kanton Neuchâtel (Frankstalig Zwitserland); opgericht in 1884 in La Chaux-de-Fonds. In de eerste jaren van de Eerste Wereldoorlog stond de krant aan de kant van de internationalisten. Op 13 november 1914 publiceerde het in nr. 265 een verkorte versie van het manifest van de CC van de SDAPR, De oorlog en de Russische sociaal-democratie. (Zie *Lenin Werke* Bd .21, S. 11-21.)

"Volksrecht" — Orgaan van de Sociaal-Democratische Partij van Zwitserland en het Kanton Zürich; sinds 1898 gepubliceerd in Zürich. Tijdens de Eerste Wereldoorlog publiceerde de krant artikelen van de Linkse Zimmerwalders en onder andere Lenins artikelen *Twaalf korte stellingen over H. Greulichs verdediging van de nationale defensie*, *Over de taken van de SDAPR in de Russische revolutie* en *De machinaties van de republikeinse chauvinisten*. Later was de krant anticommunistisch.

"Berner Tagwacht" — Orgaan van de Sociaal-Democratische Partij van Zwitserland, opgericht in Bern in 1893. Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog werden in deze krant artikelen gepubliceerd van Karl Liebknecht, Franz Mehring en andere linkse sociaaldemocraten. In 1917 begon de krant openlijk de sociaal-chauvinisten te steunen. Later nam de krant een anticommunistische houding aan.

¹¹ Dit verwijst naar het partijcongres van de Sociaal-Democratische Partij van Zwitserland in Aarau, dat plaatsvond op 20 en 21 november 1915. De positie van de Zwitserse sociaal-democratie ten opzichte van de Zimmerwalder vereniging van internationalisten nam een centrale plaats in op de agenda van het partijcongres. Deze kwestie was het onderwerp van een strijd tussen de drie tendensen in de Zwitserse sociaal-democratie: 1. de anti-Zimmerwalders (Greulich, Pflüger, etc.), 2. de aanhangers van de Zimmerwald rechterzijde (Grimm, etc.) en 3. de aanhangers van de Zimmerwalder linkerzijde (Platten, etc.).

R. Grimm diende een resolutie in waarin de Zwitserse sociaaldemocratische partij werd opgeroepen zich aan te sluiten bij de Zimmerwalder vereniging en de politieke lijn van de Zimmerwalder rechterzijde te onderschrijven. De Zwitserse linkse sociaaldemocraten dienden een amendement in op de resolutie van Grimm, waarin ze de ontwikkeling van een revolutionaire massastrijd tegen de oorlog als noodzakelijk erkenden en verklaarden dat alleen de zegevierende revolutie van het proletariaat een einde kan maken aan de imperialistische oorlog.

Met een meerderheid van stemmen nam het Partijcongres het amendement van de linkerzijde aan.